กระบวนการฝึกและวิธีการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ 9 วง เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ของนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

TRAINING PROCESS AND METHODS OF TRANSMITTING SOLO AND ENSEMBLE PERFORMANCES OF THE THAI MUSICAL ENSEMBLE "GONG WONG YAI, MOO 9", THE THIRD VARIATION OF THE "KHAEK MON" SONG BY PHRAYA SANODURIYANG (CHAM SOONTHORNWATIN) OF KALASIN COLLEGE OF DRAMATIC ARTS STUDENTS, BUNDITPATANASILPA INSTITUTE OF FINE ARTS

ชัยวัฒน์ ครุฑบุญ*

CHAIWAT KRUTBOON

(Received: June 27, 2023; Revised: August 18, 2023; Accepted: February 6, 2024)

บทคัดย่อ

กระบวนการฝึกและวิธีการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ 9 วง เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ของนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์นี้ เป็นโครงการด้านดุริยางคศิลป์ของนักศึกษาในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา วิชาเอกดนตรีไทย ที่ถ่ายทอดความรู้ระหว่างครูผู้สอนสู่นักศึกษา ประกอบด้วย ผู้บรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่จำนวน 9 คน มีเครื่องกำกับหน้าทับ เครื่องประกอบจังหวะ และเครื่องภาษา ได้แก่ กลองสองหน้า ฉิ่ง ฉาบใหญ่ ฉาบเล็ก และลูกเปิงมาง โดยการบรรเลงครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการฝึกและวิธีการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ 9 วง เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน)

ผลการการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ พบว่า กระบวนการฝึกและวิธีการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ 9 วง เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) มีกระบวนการฝึกและวิธีการถ่ายทอดความรู้ ประกอบด้วย 1) การนั่งและจับไม้ ที่เหมาะสมตามสรีระของผู้บรรเลง 2) การตีฉาก ที่ตีลงพร้อมกันและสม่ำเสมอ ไม่ดังหรือเบาจะเกินไป 3) การไล่เสียง ประกอบด้วย การแบ่งมือซ้ายและมือขวา การตีไล่ทีละเสียง การกวาด การไขว้ 4) การสะบัด สะเดาะ ทั้งสะบัดขึ้นและสะบัดลง 5) การต่อเพลงเดี่ยว

* ภาควิชาดุริยางคศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
Department of Music, Kalasin College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts

แบบค่อยเป็นค่อยไปที่ละวรรค ตั้งแต่แรกเริ่มจนจบเพลง 6) การไล่เพลงเดี่ยว โดยไล่เดี่ยวด้วยตัวเอง และไล่เดี่ยวร่วมกันกับเพื่อนในกลุ่ม และ 7) การซ้อมเดี่ยวรวมวง ใส่เครื่องภาษาและเปลี่ยนหน้าทับให้เข้ากับสำนวนของทางเดี่ยว

คำสำคัญ : การถ่ายทอดเพลงเดี่ยว การบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ เพลงแขกมอญสามชั้น พระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน)

Abstract

The process of training and transmitting the solo and ensemble performances of a large Thai musical ensemble “Gong Wong Yai, Moo 9”, the third variation of the “Khaek Mon” song (Phraya Sanoduriyang or Cham Soonthornwatin’s version), performed by the students of Kalasin College of Dramatic Arts, Bunditpatnasilpa Institute of Fine Arts. This performing arts project is a part of the curriculum of the Bachelor of Fine Arts program, majoring in Music Education, Thai Music specialization, focusing on knowledge transmission from teachers to students. It involves 9 performers of the “Gong Wong Yai” ensemble, including lead performers, rhythm section players, and language instrument players, comprising double drums, ching, chab, small and large cymbals, and a drumstick. The purpose of this performance is to study the process of training and transmitting solo and ensemble performances of the Thai musical ensemble “Gong Wong Yai, Moo 9”, the third variation of the “Khaek Mon” song (Phraya Sanoduriyang or Cham Soonthornwatin’s version).

The results of the project activities revealed that the training process and methods of transmitting solo and ensemble performances of the Thai musical ensemble “Gong Wong Yai, Moo 9”, the third variation of the “Khaek Mon” song (Phraya Sanoduriyang or Cham Soonthornwatin’s version). involved: 1) appropriate sitting posture and grip for each performer; 2) synchronized and consistent striking of instruments, neither too loud nor too soft; 3) vocalizing techniques involving hand coordination, striking sounds one by one, sweeping, and flicking; 4) brushing and tapping techniques, both upward and downward motions; 5) solo performance continuation, progressing through verses from start to finish of the song; 6) solo singing, both individually and collectively with group members; and 7) group rehearsal, incorporating language instruments and adjusting facial expressions to match the nuances of the solo performance.

Keywords: Solo music transmission, Gong Wong Yai group solo performance, Third Variation Khaek Mon Song, Phraya Sanoduriyang (Cham Soonthornwatin)

บทนำ

ดนตรีไทยนั้นเป็นเรื่องมรดกทางความคิดที่สืบต่อกันมาช้านาน ดนตรีไทยเป็นมรดกอันล้ำค่าเป็นส่วนหนึ่งของศิลปวัฒนธรรมไทย มีวิวัฒนาการเป็นลำดับตามสภาพของสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย แล้วถ่ายทอดออกมาในรูปแบบเครื่องดนตรีและบทเพลง ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นจะมีลักษณะที่แตกต่างกันตามวัฒนธรรมและสังคมความเป็นอยู่ของท้องถิ่นนั้น ๆ มีการถ่ายทอดความรู้ทางด้านดนตรีไทยและแนวการปฏิบัติในด้านรูปแบบการบรรเลง ด้านบทเพลง ด้านเครื่องดนตรี ด้านวงดนตรี รวมถึงขนบธรรมเนียมและจารีตที่ครูโบราณาจารย์ได้สืบทอดต่อกันมายาวนาน ทำให้ดนตรีไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยและเป็นแบบแผนสืบทอดมาถึงปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองความงดงามทางด้านวัฒนธรรมของคนในชาติ (ปราโมทย์ เที่ยงตรง, 2557, น. 151)

เครื่องดนตรีที่สร้างสรรค์ขึ้นตามศิลปวัฒนธรรมดนตรีของไทยที่มีรูปแบบเอกลักษณ์ของความเป็นไทยซึ่งสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของคนไทยโดยเครื่องดนตรีไทยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท จำแนกตามลักษณะการบรรเลง ได้แก่ เครื่องดีด เครื่องตี เครื่องสี และเครื่องเป่า (นัฏฐิกา สุนทรธนผล, 2557, น. 26) ในสมัยก่อนนั้นตามความเชื่อของครูดนตรีไทย การเริ่มเรียนดนตรีไทยจะต้องเริ่มเรียนจากฆ้องวงใหญ่ก่อน ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี เนื่องด้วยฆ้องวงใหญ่มีหน้าที่บรรเลงทำนองหลักและทำนองที่มีลักษณะเฉพาะของฆ้องวงใหญ่ ผู้ที่จะเริ่มเรียนดนตรีไทยจึงต้องฝึกบรรเลงฆ้องวงใหญ่เป็นอันดับแรกก่อนเรียนเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ การเรียนดนตรีไทยนั้นในแต่ละสำนักดนตรี รวมถึงในระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนและมหาวิทยาลัยจะเริ่มเรียนตั้งแต่เพลงพื้นฐานไปจนถึงเพลงขั้นสูง ครูผู้สอนจะถ่ายทอดเทคนิคการบรรเลงให้เหมาะสมกับรูปแบบเพลงในแต่ละประเภท ได้แก่ เพลงพิธีกรรม เพลงเรื่อง เพลงเถา เพลงเดี่ยว และเพลงหน้าพาทย์ รวมถึงบริบทความเหมาะสมของผู้เรียน ทั้งในด้านฝีมือวัยวุฒิ และคุณวุฒิ (ณัฐพล เลิศวิริยะปิติ และประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์, 2564, น. 59-60)

การบรรเลงเพลงเดี่ยว ผู้บรรเลงจะต้องใช้ทักษะและฝีมือขั้นสูง มีวินัย และมีความอดทนในการฝึกซ้อมเป็นอย่างมาก ซึ่งทางเดี่ยวของเครื่องดนตรีแต่ละชนิดมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเครื่องดนตรีและวิธีการบรรเลงของเครื่องดนตรีชนิดนั้น ๆ เพลงเดี่ยวพื้นฐานที่นิยมบรรเลง เช่น เพลงนกขมิ้น เพลงสารถี เพลงแขกมอญ เพลงพญาโศก เพลงกราวใน การศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาทักษะการบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ 9 วง ผู้เขียนได้เลือกเพลงแขกมอญ สามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) เนื่องจากเพลงแขกมอญ เป็นเพลงที่อยู่ในหลักสูตรของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี

ทางเพลงมีความน่าสนใจ แสดงถึงอัตลักษณ์ทางเดี่ยวของผู้ประพันธ์ที่ลักษณะเฉพาะ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของการแบ่งมือ การใช้สำนวนกลอน รวมถึงรูปแบบการฝึกในวิธีการต่าง ๆ การบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ จำนวน 9 วงนี้ ครูผู้สอนได้คัดเลือกนักศึกษาที่มีพื้นฐานการบรรเลงจากในรายวิชาภาคปฏิบัติตั้งในระดับชั้นปริญญาตรีปี 1- 4 และสามารถพัฒนาผู้เรียนในด้านการบรรเลงเพลงเดี่ยว โดยผ่านกระบวนการฝึกตามแนวทางของครูโบราณาจารย์ที่ได้วางไว้ และการปรับการบรรเลงตามสถานการณ์จริงที่ได้พบเจอ

ลักษณะและการบรรเลงฆ้องวงใหญ่

ฆ้องวงใหญ่ เป็นเครื่องดนตรีไทยประเภทเครื่องตีปรากฏอยู่ในวงปี่พาทย์และวงมโหรี มีหน้าที่ดำเนินทำนองหลักของวง มีส่วนประกอบ 3 ชนิดหลัก ๆ ได้แก่ ร้านฆ้อง ลูกฆ้อง และไม้ตี ลูกฆ้องเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดเสียงจากการตีโดยใช้ไม้ตี ทำจากโลหะผสมระหว่างทองแดง สังกะสี ดีบุก บ้างก็เรียก “ฆ้องตี” บ้างก็เรียก “ฆ้องหล่อ” ขึ้นอยู่กับส่วนผสมของโลหะและวิธีการทำ ลูกฆ้องวงมีลักษณะเป็นแผ่นวงกลม ที่เรียกว่า “ฉัตร” และมี “ปุ่ม” ตรงกลางไว้สำหรับตีให้เกิดเสียง มีจำนวนลูกฆ้องทั้งหมด 16 ลูก ลูกต่ำสุดเรียกว่า “ลูกทวน” ลูกสูงสุดจะเรียกว่า “ลูกยอด” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, น. 41-45)

ภาพที่ 1 ท่านั่งการบรรเลงฆ้องวงใหญ่
ที่มา : ผู้เขียน

การบรรเลงฆ้องวงใหญ่นั้น ท่านั่งที่ถูกต้อง คือ นั่งขัดสมาธิราบหรือนั่งพับเพียบให้ตรงกลางของฆ้องวง ลำตัวตรง การจับไม้ ให้นิ้วชี้ชิดกับหัวไม้ ใช้นิ้วกลาง นาง ก้อย จับกับก้านไม้ให้แน่นพอประมาณ แล้วคว่ำมือลง ตีให้ถูกปุ่ม (สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา, 2544, น. 113) ทั้งนี้การบรรเลงฆ้องวงใหญ่ว่าต้องอาศัยเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความถูกต้องตามแบบแผนและความไพเราะ ยกตัวอย่างเช่น การบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ จะต้อง

อาศัยเทคนิคขั้นสูง ได้แก่ การตีประคบมือ การกรอ การกรอด การไขว้มือ การกวาด ตามความเหมาะสมของเพลงนั้น ๆ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพและฝีมือของผู้บรรเลง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, น. 45)

ที่มาและความสำคัญของเพลงแขกมอญ

แต่เดิมเพลงแขกมอญ เป็นเพลงอัตรา 2 ชั้น ทำนองเก่าสมัยอยุธยา ประเภทหน้าทับปรบไก่ เป็นเพลง 3 ท่อน ท่อนละ 6 จังหวะ ปรากฏอยู่ในเพลงเรื่องแขกมอญมีทำนองไพเราะสละสลวย มีสำเนียงมอญและแขก นักดนตรีส่วนมากนิยมมาบรรเลงออกเพลงประจำวัดในวงปี่พาทย์มอญ (ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์, 2535, น. 37-38) ต่อมาพระประดิษฐไพเราะ (มี ดุริยางกูร) หรือครูมีแขก ได้นำไปแต่งขยายขึ้นในอัตรา 3 ชั้น ต่อมาพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) จางวางทั่ว พาทยโกศล และครูมนตรี ตราโมท ได้นำไปตัดลงในอัตราจังหวะชั้นเดียวตามทางของตน นอกจากนี้เพลงแขกมอญ สามชั้น นิยมนำมาทำเป็นทางเดี่ยวในเครื่องมือต่าง ๆ ได้แก่ ทางครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ทางครูพุ่ม บาปุยะวาทย์ และปัจจุบันนิยมนำมาทำทางเดี่ยวทั้งเถา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550, น. 25)

บทร้อง

3 ชั้น

คราน้ันจึงโฉมเจ้าวันทอง หลับต้องมนต์มึนยังมืดหน้า
สะดุ้งตื่นฟื้นตัวไม่ลืมตา ผวากอดขุนแผนนิ่งไม่ติงตัว
ขวัญหายกายสั่นระรัวริก ปลุกหยิกคิดว่าขุนช้างผัว

2 ชั้น

เล่าความฝันมาประหม่ากลัว ว่าทูนหัวสุมไฟไว้ในมุ้ง
เปลวปลาบวาบพุ่งขึ้นปลายจาก ไหม้มากหลายตับยับยุ่ง
ต้องตัวผัวไหม้ทั้งไส้พุง น้องสะดุ้งโดดกลิ้งอยู่กลางแปลง

ชั้นเดียว

เรืองเริงเพลิงผลาญม่านหมอนฟูก ถูกน้องพุพองเป็นหลายแห่ง
ไม่มีใครช่วยดับวับวาบแรง น้องนี้นึกแสยงสยดใจ
ขอเชิญช่วยทำนายให้น้องที เช่นนี้น้องหาเคยจะฝันไม่

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2549, น. 80)

การปรากฏเพลงแขกมอญในสังคมปัจจุบัน

เพลงแขกมอญ มีความสำคัญกับวงการดนตรีไทย เป็นเพลงที่ครูดนตรีไทยและนักดนตรีทุกสำนักนิยมเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “แขกมอญใหญ่” เนื่องจากเป็นเพลงที่มีความยาวบรรเลงทางพื้นทั้ง 3 ท่อน กลุ่มเสียงและโครงสร้างเพลงเหมาะแก่การสร้างสรรค์ และนำไปใช้ในรูปแบบการบรรเลงเพลงประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้ ศักดิ์ชัย ลัดดาอ่อน (การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 พฤษภาคม 2566) อดีตหัวหน้ากลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กล่าวว่า เพลงแขกมอญในสังคมปัจจุบันได้มีบทบาทกับวงการดนตรีไทยมาก จะพบเห็นเพลงแขกมอญอยู่ในโอกาสการบรรเลงต่าง ๆ ได้แก่

1) รูปแบบเพลงเถา นิยมบรรเลงทั้งรูปแบบวงเครื่องสาย วงปี่พาทย์ และวงมโหรี บางสำนักได้ประพันธ์เที่ยวเปลี่ยน เป็นภาษาแขก และภาษามอญ ทั้ง 3 ท่อน

2) รูปแบบเพลงโหมโรง ได้แก่ โหมโรงแขกมอญ นอกจากนี้ในปัจจุบันบางสำนักได้ตัดทอนลง เป็นอัตราจังหวะ 2 ชั้น และชั้นเดียว เรียกว่า โหมโรงแขกมอญ เถา

3) รูปแบบเพลง 2 ชั้น นิยมบรรเลงประกอบการแสดงโขน ละคร แต่จะบรรเลงในท่อนที่ 1 กับท่อนที่ 2 เป็นหลัก และยังบรรเลงในกลุ่มประเภทเพลงเบ็ดเตล็ด

4) รูปแบบเพลงเรื่อง ใช้ชื่อว่า “เพลงช้าเรื่องแขกมอญ” ประกอบด้วย

- เพลงช้า (เพลงแขกมอญ 2 ชั้น)
- เพลงสองไม้ (เพลงแขกโอด เพลงแขกลพบุรี เพลงจำปานารี)
- เพลงเร็ว (เพลงธรณีร้องไห้)
- จบด้วยเพลงลา

5) รูปแบบเพลงเดี่ยว หรือที่นิยมเรียกกันว่า “เดี่ยวแขกมอญ สามชั้น” หรือ “เดี่ยวแขกมอญ เถา” เพลงแขกมอญปรากฏอยู่ในรูปแบบเพลงเดี่ยวของเครื่องดนตรีทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็น เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า แสดงให้เห็นถึงบทบาทความสำคัญของเพลงแขกมอญที่มีต่อวงการดนตรีไทย การบรรเลงเดี่ยวเพลงแขกมอญในแต่ละสำนักมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับบริบทของเครื่องดนตรี แนวคิดและวิธีการประพันธ์ของผู้ประพันธ์ในสำนักนั้น ๆ ตามรูปแบบเพลงเดี่ยว ที่จะแสดงผ่านเครื่องดนตรีออกมาในรูปแบบทางเพลง

หน้าทับในการบรรเลงเดี่ยวเพลงแขกมอญ สามชั้น จะใช้หน้าปรบไก่ ดังนี้

กลองแขก โทน รำมะนา

ทั่งติงทั่งติง	-โจ๊ะ - จ๊ะ	-โจ๊ะ - จ๊ะ	-โจ๊ะ - จ๊ะ	----	-โจ๊ะ – จ๊ะ	-โจ๊ะ – จ๊ะ	-โจ๊ะ – จ๊ะ
-ติง – ติง	-ทั่งติงทั่ง	ติงทั่ง – ติง	-โจ๊ะ – จ๊ะ	-ติง – ทั่ง	-ติง – ติง	-ทั่ง – ติง	-ติง – ทั่ง

(สหวัฒน์ ปลื้มปรีชา, 2560, น. 148)

กลองสองหน้า

- - - พรึง	- - - ป๊ะ	- - - ถะ	-พรึง-ป๊ะ	- - - ถะ	-พรึง-ป๊ะ	- - - ป๊ะ	- - - ตุ๊บ
- - - -	- - - พรึง	- - - -	- - - พรึง	- - - เท่ง	ติงติง-ติง	-เท่งติงเท่ง	-ป๊ะ-พรึง

(สหวัฒน์ ปลื้มปรีชา, 2560, น. 171)

การถ่ายทอดทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแขกมอญ สามชั้น

การบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ 9 วง เพลงแขกมอญ สามชั้น ของนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ เป็นการถ่ายทอดภายในสถาบันการศึกษาจากครูผู้สอนสู่นักศึกษา ครูผู้สอนได้รับการถ่ายทอดจากครูอลงกรณ์ เขาสถิต ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของครูนิกร จันทศร ทางเดี่ยวนี้เป็นทางของพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ได้ถ่ายทอดให้ครูสอนวงฆ้อง โดยมีลำดับการสืบทอดดังนี้

ภาพที่ 2 แผนภาพการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแขกมอญ สามชั้น
ที่มา: ผู้เขียน

อาทิตย์ ผ่อนร้อน (การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 พฤษภาคม 2566) ดุริยางคศิลปินชำนาญงาน กลุ่มดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ได้ให้ข้อมูลเรื่องการบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ว่า ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแขกมอญ สามชั้นนี้ ครูนิกร จันทศร ได้รับการถ่ายทอดจากครูสอนวงฆ้อง และได้ถ่ายทอดให้กับศึกษาคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยการเดี่ยวฆ้องวงใหญ่

เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) นี้ ได้ถูกปรับทางเดี่ยวหลายรอบ เพราะครูนิกร จันทศร ต้องออกประชันบ่อย ๆ จึงมีการปรับทางเดี่ยวและเทคนิคเพื่อให้มีความพิเศษขึ้น นอกจากนี้ความพิเศษของทางเดี่ยวนี้ คือ มีการออกภาษาในสำเนียงมอญและสำเนียงแขก ได้แก่

สำเนียงมอญ ท่อนที่ 1 เที่ยวกลับ

- - - -	- ฟ - -	- รฺ - -	- ดฺ – รฺ	- ฟฺ - -	- ดฺ – รฺ	- - - ดฺ	- ท - -
ซฟด ฟ รฺ	ดฺ ท ดฺ รฺ	ฟฺ ซฺ ฟฺ รฺ	ด ท ด ท	ฟ ซ ฟฺ ฟ	ด ฟ – ทฺ	ท ท – ด	ดฺ ดฺ – รฺ

สำเนียงแขก ท่อนที่ 3 เที่ยวแรก

- - - -	- ร - -	ม ด ร ม	ร ม ฟ ซ	- - - -	- ล ซ ฟ	- - - ม	- - - ร
- - ด ฟ	ซ ฟ ม ร	ม ร ด ร	ด ทฺ ด ทฺ	- ฟฺ - -	ทฺ ฟฺ – ทฺ	ด ทฺ ฟฺ ทฺ	- ด - ร
- - ร ร	- ร - -	ม ด ร ม	ร ม ฟ ซ	- - - -	- ล ซ ฟ	- - - ร	- - - ด
- - - -	- - - -	ด ซฺ ด ฟ	- ม – ร	- - ด ฟ	ซ ฟ ม ร	ม ร ด ร	ด ทฺ - ด
- - - -	- - - -	ฟ ร ด ทฺ	ร ด ฟ ร	- - - ร	- - - -	ฟ ร ด ร	ฟ ร ด ทฺ

สำเนียงมอญ ท่อนที่ 3 เที่ยวกลับ

- ท ท ท	- ดฺ – รฺ	- - ดฺ รฺ	- - – ฟ	- ดฺ รฺ	- ฟ – ลฺ	ซฺ ฟ – รฺ	- ดฺ - -
- รฺ ด ดฺ	ฟ ล – ซ	รฺ – ด ดฺ	ฟ ล – ซ	- ล – ซ	- ฟ - -	ล ฟ ซ ล	ท ด - -

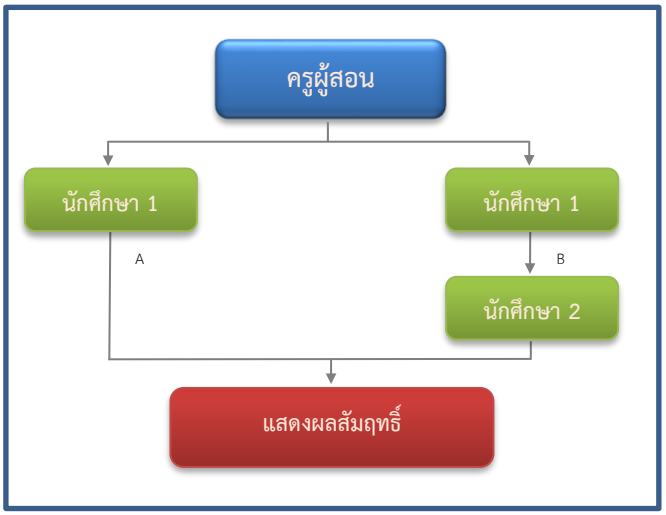
จะเห็นได้ว่า สำนวนทางเดี่ยวเพลงแขกมอญ สามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) นี้ มีลักษณะพิเศษ คือ มีการออกสำเนียงภาษามอญ และสำเนียงภาษาแขกในทางเดี่ยว แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของผู้ประพันธ์ ความวิจิตรงดงามและความเป็นเอกลักษณ์ของทางเดี่ยว และได้ถูกถ่ายทอดจากครูผู้สอนสู่ศิษย์โดยตรง เพราะฉะนั้นทางเดี่ยวที่ลูกศิษย์ได้รับการถ่ายทอดนี้ ลูกศิษย์แต่ละคนจะได้รับเทคนิคการบรรเลงจากครูผู้สอนโดยตรง ทั้งนี้การบรรเลงและการได้รับการถ่ายทอดของแต่ลูกศิษย์แต่ละคนอาจมีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและบริบทของผู้เรียนในแต่ละคน

เทคนิคและวิธีการฝึกบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ 9 วง เพลงแขกมอญ สามชั้น

ระบบการเรียนการสอนดนตรีไทยของวิทยานาฏศิลปกาฬสินธุ์ ในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา วิชาเอกดนตรีไทย เครื่องมือปี่พาทย์ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนในห้องเรียนโดยมีครูผู้สอนถ่ายทอดความรู้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นอกจากนี้ครูผู้สอนได้วางแนวทางการเรียนการสอนเพิ่มเติมนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาทักษะและศักยภาพของผู้เรียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

แนวทางการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ 9 วง เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ของนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ได้รับการสนับสนุนจากภาควิชาดุริยางคศิลป์ เป็นรูปแบบการถ่ายทอดความรู้ภายในสถาบันการศึกษาจากครูผู้สอนสู่นักศึกษา โดยเริ่มกิจกรรมการต่อเพลงตั้งแต่วันที่ 17 มกราคม 2566 ถึงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2566 รวมระยะเวลาทั้งหมด 35 วัน มีผู้บรรเลงฆ้องวงใหญ่ทั้ง 9 คน แบ่งเป็นนักศึกษา 8 คน ครูผู้สอน 1 คน และมีเครื่องกำกับจังหวะหน้าทับเครื่องภาษา รวม 5 คน การบรรเลงเดี่ยวในครั้งนี้จะมีผู้บรรเลงทั้งหมดรวม 14 คน ได้มีการแสดงผลสัมฤทธิ์การบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ 9 วง เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ในงานวันวิชาการของวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ประจำปีการศึกษา 2565 ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2566 การถ่ายทอดเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแขกมอญ สามชั้นนี้ ครูผู้สอนได้มีรูปแบบการถ่ายทอดความรู้แก่นักศึกษา 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) ครูผู้สอนถ่ายทอดสู่นักศึกษา (รูปแบบ A) และ 2) รูปแบบนักศึกษาสู่นักศึกษา (รูปแบบ B) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีด้านศึกษาศาสตร์ ที่ว่าเน้นพัฒนาการเกี่ยวกับความสามารถในการรับรู้และความเข้าใจของผู้เรียน ตามดังแผนภาพข้างต้นนี้

แผนภาพแสดงวิธีการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ของนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

ภาพที่ 3 วิธีการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแขกมอญ สามชั้น
ที่มา : ผู้เขียน

กระบวนการฝึกและวิธีการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ 9 วง เพลงแขกมอญสามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) นี้ ครูผู้สอนจะเริ่มต้นตามกระบวนการฝึกตั้งแต่ขั้นพื้นฐานไปจนถึงการใช้ทักษะและเทคนิคขั้นสูงของการบรรเลงฆ้องวงใหญ่ เพื่อให้นักศึกษาได้บรรเลงครบถ้วนตามกระบวนการบรรเลงเพลงเดี่ยว โดยครูผู้สอนจะมีเทคนิคในการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หลายรูปแบบ เนื่องจากระยะเวลาที่จำกัด และนักศึกษามีศักยภาพในการปฏิบัติเครื่องดนตรีที่แตกต่างกัน กระบวนการฝึกฆ้องวงใหญ่ของนักศึกษาแต่ละคนจึงมีความแตกต่างกัน แต่จะเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยเริ่มต้นฝึกทักษะขั้นพื้นฐานไปจนถึงการฝึกทักษะขั้นสูง โดยมีกระบวนการฝึกและวิธีการถ่ายทอด ดังนี้

1) การนั่งและจับไม้ ถูกต้องตามเกณฑ์สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ครูผู้สอนยังคำนึงถึงสรีระของนักศึกษาที่มีความแตกต่าง ท่านั่งและการจับไม้ควรอยู่ในลักษณะที่เหมาะสมตามสรีระของผู้บรรเลง

2) การตีฉาก เพื่อคุณภาพเสียงของมือซ้ายและมือขวา การตีลงพร้อมกันและสม่ำเสมอ มีน้ำหนักที่พอดี ไม่ดังหรือเบาจะเกินไป ประคบมือให้น้ำเสียงของฆ้องวงใหญ่ออกมาไพเราะ

3) การไล่เสียง หรือการไล่มือ มีวิธีการฝึกหลายวิธี เช่น การแบ่งมือซ้ายและมือขวา การตีไล่ทีละเสียง การกวาด การไขว้ และในวิธีอื่น ๆ ซึ่งในแต่ละวิธีสามารถนำไปใช้ในการบรรเลงเดี่ยวได้ทั้งในเรื่องความแม่นยำของเสียง และฝึกในเรื่องของจังหวะ เพื่อให้นักศึกษาจำเสียงของเครื่องดนตรีและเคยชินกับลูกฆ้องใหญ่ อีกทั้งยังฝึกความคล่องตัวในการใช้น้ำหนักตีข้ามเสียง

4) การสะบัด สะเดาะ เป็นพื้นฐานในการบรรเลงเดี่ยว ในการบรรเลงเพลงเดี่ยว ไม่ว่าจะเป็นเพลงเดี่ยวใดก็ตามจะนิยมขึ้นด้วยการสะบัด 3 เสียง อีกทั้งยังพบในสำนวนเพลงเดี่ยว และในการบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแขกมอญ สามชั้นนี้ยังขึ้นต้นเพลงด้วยการสะบัด เพราะฉะนั้นการฝึกสะบัด ทั้งสะบัดขึ้นและสะบัดลง จึงเป็นวิธีหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติให้ชัดเจน

ภาพที่ 4 การต่อเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแขกมอญ สามชั้น
ที่มา : ผู้เขียน

5) การต่อเพลงเดี่ยว ครูผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบค่อยเป็นค่อยไปที่ละวรรค ตั้งแต่แรกเริ่มจนจบเพลง คำนึงถึงศักยภาพนักศึกษาของแต่ละคนที่มีความแตกต่างเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคนิคการปฏิบัติและด้านความจำ ในการต่อทางเดี่ยวแต่ละครั้งนักศึกษาจะได้รับวิธีการถ่ายทอดและวิธีการฝึกเพิ่มทักษะที่ต่างกัน เช่น บางคนมีการจำบทเพลงที่เร็วและสามารถปฏิบัติตามที่ครูสอนได้ก็จะมีการต่อเพิ่ม หรือบางคนยังไม่สามารถปฏิบัติเทคนิคการบรรเลงเดี่ยวได้ทันเพื่อน ครูผู้สอนจะให้เทคนิคการเพิ่มทักษะ เช่น การทำซ้ำ ๆ หลาย ๆ รอบ ทั้งในห้องเรียนและนอกเวลาเรียนเพิ่มเติม ดังนั้นระยะในการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่เพลงแขกมอญ สามชั้น ในขั้นการต่อเพลงเดี่ยวจะใช้เวลาประมาณ 2-3 อาทิตย์

6) การไล่เพลงเดี่ยว เป็นกระบวนการฝึกหลังจากการต่อเพลงเดี่ยว เมื่อนักศึกษาได้ต่อเพลงเดี่ยวจนจบแล้ว การไล่เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแขกมอญ สามชั้นนี้จึงเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญ เพราะการไล่เพลงเดี่ยวจะมีความพิเศษกว่าการซ้อมทั่วไป กล่าวคือ การไล่เพลงเดี่ยวนักศึกษาจะต้องใส่ใจ มีสมาธิและฝึกซ้อมเป็นประจำ จนเกิดความเคยชิน ร่างกายสามารถจดจำการใช้กำลังในการบรรเลงได้ จะช่วยให้นักศึกษามีกำลังในการบรรเลงที่เพิ่มขึ้น และยังส่งผลถึงแนวการบรรเลง รวมถึงความชัดเจนของสำนวนเพลงและคุณภาพเสียง จังหวะของการบรรเลงเดี่ยว การไล่เพลงเดี่ยวยังเป็นการเก็บรายละเอียดของผู้บรรเลงในแต่ละคน วิธีการไล่เพลงเดี่ยวของนักศึกษาจะแบ่งแยกออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

6.1) นักศึกษาไล่เดี่ยวด้วยตัวเอง จะทำให้นักศึกษาเห็นข้อบกพร่องของตนเองได้ชัดเจน และสามารถฝึกทักษะ ทำให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

6.2) นักศึกษาไล่เดี่ยวรวมกันกับเพื่อนในกลุ่ม จะทำให้เห็นข้อแตกต่าง ๆ ของผู้บรรเลงในแต่ละคน และสามารถฝึกให้ทันเพื่อนในกลุ่มได้

ภาพที่ 5 การซ้อมหมู่เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแขกมอญ สามชั้น
ที่มา : ผู้เขียน

7) การซ้อมเดี่ยวรวมวง เป็นการซ้อมรวมกับสมาชิกทั้งหมดที่บรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ รวมถึงการเข้าหน้าทับของกลองสองหน้า เครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ ฉิ่ง และเครื่องภาษา ได้แก่ ลูกเป้งมาง ฉาบใหญ่ (ใส่ในสำเนียงมอญ) ฉาบเล็ก (ใส่ในสำเนียงแขก) การใส่เครื่องภาษาจะช่วยทำให้ทางเดี่ยวของเครื่องดนตรีมีอรรถรสมากขึ้น และบ่งบอกถึงสำเนียงของภาษาให้ดูโดดเด่น การซ้อมรวมเครื่องดนตรีหมู่ยังเป็นการนัดแนะความเข้าใจไม่ว่าจะเป็นในด้านความพร้อมเพรียง แนวการบรรเลง การออกภาษาหรือการเปลี่ยนหน้าทับ สมาชิกทุกคนที่บรรเลงต้องมีความพร้อมและมีความสามัคคี เข้าใจในบริบทของเพลงเดี่ยวเนื่องด้วยการบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่นั้น จะต้องบรรเลงทำนองให้เหมือนกัน รวมถึงเทคนิคต่าง ๆ ที่ครูผู้ปรับได้ใส่ลงไปในเพลงเดี่ยว เช่น การกระซิบหนักเบาของเสียง การออกภาษามอญและภาษาแขก การทอดลง เป็นต้น ความพิเศษของการซ้อมรวมหมู่ครูผู้สอนได้ใส่เครื่องภาษาให้สอดคล้องกับสำนวนเดี่ยว ได้แก่

- ลูกเป้งมาง ฉาบใหญ่ ใส่ในสำนวนที่เป็นภาษามอญ ในเที่ยวกลับท่อนที่ 1
- กลองสองหน้า ฉาบเล็ก ได้มีการเปลี่ยนหน้าทับจากหน้าทับปรบไก่เป็นหน้าทับแขก ใส่ในสำนวนเป็นภาษาแขก ในท่อนที่ 3 เที่ยวแรก

การใส่เครื่องภาษาและเปลี่ยนหน้าทับให้เข้ากับสำนวนของทางเดี่ยว ครูผู้สอนได้มีการสร้างสรรค์และประยุกต์ นำหน้าทับเข้ากับสำนวนทางเดี่ยว เพื่อให้เข้ากับอารมณ์ของเพลงเดี่ยวยิ่งขึ้น แต่ก็ยังคำนึงถึงความเหมาะสมของการบรรเลงเดี่ยว

ภาพที่ 6 การซ้อมหมู่เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงแขกมอญ สามชั้น
ที่มา : ผู้เขียน

ภาพที่ 7 การซ้อมหมู่เพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ 9 วง เพลงแขกมอญ สามชั้น
ที่มา : ผู้เขียน

การปรับวงการบรรเลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ 9 วง เพลงแขกมอญ สามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ครูผู้สอนได้ใช้เทคนิคในการปรับวงการบรรเลงเพลงเดี่ยวในรูปแบบหมู่โดยผ่านกระบวนการฝึกต่าง ๆ ตามที่ครูโบราณาจารย์ได้วางแนวทางไว้ ได้แก่ การนั่ง การจับไม้ การไล่เสียง วิธีการประดิษฐ์เสียงเครื่องดนตรี เช่น การสะบัด การประคบ การตีฉาก ก่อนที่ผู้บรรเลงจะได้ต่อเพลงเดี่ยวและฝึกไล่มือจนมีความคล่องและชำนาญ ทั้งนี้ การฝึกซ้อมและปรับวงของนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ จะยึดตามความสามารถของผู้บรรเลง ความเหมาะสม ความพร้อมเพรียง ความสมบูรณ์ในการบรรเลงเดี่ยวของนักศึกษาเป็นหลัก

สรุป

1. กระบวนการฝึกและวิธีการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ 9 วง เพลงแขกมอญสามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) ของนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์นั้น ครูผู้สอนจะมีบทบาทในการพัฒนาทักษะและศักยภาพของผู้บรรเลง โดยยึดจากสภาพผู้เรียนตามความเป็นจริง วัดประเมินผลตามสภาพจริง อีกทั้งกระบวนการฝึกและวิธีการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ 9 วง เพลงแขกมอญสามชั้นนั้น จะมีกระบวนการฝึกและวิธีการถ่ายทอดเพลงเดี่ยว และการให้ความรู้เกี่ยวกับบริบทและองค์ความรู้ของเครื่องดนตรี บทเพลงแก่ผู้บรรเลง เพื่อให้ผู้บรรเลงได้ทราบถึงประวัติที่มาและความสำคัญของการบรรเลง ตลอดจนซึมซับถึงสุนทรียของเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ สอดคล้องกับบัณฑิต กลิ่นสุคนธ์ (2564, น. 127) ที่ทำการศึกษาเรื่อง การสร้างสรรค์เดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงม้ารำ 3 ชั้น ตามแบบฝึกฆ้องวงใหญ่ 11 ท่า ของครูสุรินทร์ สงค์ทอง พบว่า ความงดงามของเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่ม้ารำ 3 ชั้น คือ การนำความรู้ทางทฤษฎีดนตรีไทยและทักษะทางการปฏิบัติฆ้องวงใหญ่ เข้ามาประสานกันอย่างเหมาะสมและลงตัว

2. กระบวนการฝึกและวิธีการถ่ายทอดเพลงเดี่ยวฆ้องวงใหญ่หมู่ 9 วง เพลงแขกมอญสามชั้น ทางพระยาเสนาะดุริยางค์ (แช่ม สุนทรวาทิน) มีวิธีการถ่ายทอดความรู้ ประกอบด้วย 1) การนั่งและจับไม้ 2) การตีฉาก 3) การไล่เสียง 4) การสะบัด สะเดาะ 5) การต่อเพลงเดี่ยว 6) การไล่เพลงเดี่ยว 7) การซ้อมเดี่ยวรวมวง และ 8) การแสดงผลสัมฤทธิ์ สอดคล้องกับทรงยศ แก้วดี (2560, น. 174) ที่ทำการศึกษาเรื่อง เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงนกขมิ้น ทางครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ (ธูป สาตนะวิลัย) พบเทคนิคการถ่ายทอดการบรรเลงที่นำมาใช้มี 13 แบบ ได้แก่ ตีสะบัดขึ้น-ลง ตีเฉี่ยว ตีกดเสียง ตีกวาด ตีประคบมือ ตีกรอ ตีลักจังหวะ ตีไขว้มือ ตีสะเดาะ ตีลูกถ่าง ตีขยี้ ตีโยน ตีแตะโดยเทคนิคต่าง ๆ เหล่านี้ถูกนำมาใช้ในการบรรเลงทางเดี่ยวเป็นการสร้างความพิเศษเฉพาะให้กับเพลงเดี่ยวนั้น ๆ และสอดคล้องกับวิทยา ศรีผ่อง (2563, น. 146-150) ที่ทำการศึกษาเรื่อง การสร้างสรรค์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่จากมือไล่ของครูประสิทธิ์ ถาวร ได้กล่าวเกี่ยวกับการไล่มือฆ้องวงใหญ่ว่า การไล่มือฆ้องแบบแบ่งบรรเลงมือซ้ายและมือขวา ในส่วนขั้นที่ใช้สำหรับบรรเลงเพลงเดี่ยว จำนวนมือไล่ของครูประสิทธิ์ ถาวร พบว่ามี 48 แบบ ซึ่งแต่ละแบบประกอบด้วยเทคนิคการบรรเลงฆ้องวงใหญ่ที่หลากหลาย ทั้งยังแฝงไปด้วยการฝึกจังหวะ ทั้งการใช้กำลังและการประคบมือ

รายการอ้างอิง

ณรงค์ชัย ปิฎกรัชต์. (2535). **สารานุกรมเพลงไทย.** กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

ณัฐพล เลิศวิริยะปิติ และประพันธ์ศักดิ์ พุ่มอินทร์. (2564). “การสร้างแบบฝึกทักษะการตีฆ้องวงใหญ่กรณีศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นสำนักดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ์”. **วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์,** 6, 1: 58-69.

ทรงยศ แก้วดี. (2560). “เดี่ยวฆ้องวงใหญ่ เพลงนกขมิ้น ทางครูหลวงบำรุงจิตรเจริญ (ธูป สาตนะวิลัย)”. **วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา,** 9, 2: 167-175.

นัฏฐิกา สุนทรธนผล. (2557). **ดนตรีอาเซียน.** กรุงเทพฯ: กริดส์ ดีไซน์ แอนด์ คอมมูนิเคชั่น.

บัณฑิต กลิ่นสุคนธ์. (2564). “การสร้างสรรค์เดี่ยวฆ้องวงใหญ่เพลงม้ารำ 3 ชั้น ตามแบบฝึกฆ้องวงใหญ่ 11 ท่า ของครูสุรินทร์ สงค์ทอง”. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา,** 15, 2: 94-130.

ปราโมทย์ เที่ยงตรง. (2557). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับดนตรีไทยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษากลุ่มโรงเรียนรัฐบาล จังหวัดเพชรบุรี”. **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ,** 16,1: 150-160.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). **สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคคีตะ-ดุริยางค์** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สหมิตรพริ้นติ้ง.

_____. (2549). **สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคประวัติและบทร้องเพลงเถา** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.

_____. (2550). **สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคประวัติเพลงเกร็ดและเพลงละครร้อง.** กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

วิทยา ศรีผ่อง. (2563). “การสร้างสรรค์ทางเดี่ยวฆ้องวงใหญ่จากมือไล่ของครูประสิทธิ์ ถาวร”. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา,** 31, 1: 146-150.

สหวัฒน์ ปลื้มปรีชา. (2560). **เครื่องหนัง : หน้าทับที่ใช้กับเพลงไทย.** กรุงเทพฯ: มีน เซอร์วิซซับพลาย.

สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา. (2544). **เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทย และเกณฑ์การประเมิน.** กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.